

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені В.Н. КАРАЗІНА

Економічний факультет
Кафедра економіки та менеджменту

Кваліфікаційна робота бакалавра

на тему: «ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ
СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ»

Виконала: студентка 4 курсу, групи ЕЛ-41

Спеціальності 281 «Публічне
управління та адміністрування»
Освітньо-професійної програми
«Публічне управління та
адміністрування»

_____ Вікторія КОВАЛЬ

Керівник наукової роботи: кандидат
економічних наук

_____ Яна КОНОНЕНКО

Рецензент: доцент кафедри економічної
політики та менеджменту ННІ "Інститут
державного управління" Харківського
національного університету імені і В.Н.
Каразіна, к.держ.упр., доцент

_____ Аліса КОСЕНКО

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Факультет – економічнийКафедра економіки та менеджментуОсвітньо-кваліфікаційний рівень бакалаврСпеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»Освітньо-професійна програма «Публічне управління та адміністрування»**ЗАТВЕРДЖУЮ****Завідувач кафедри**Ганна ДОРОШЕНКО

(підпис)

(ім'я, прізвище)

« ____ » _____ 2025 року

ЗАВДАННЯ**НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ (ПРОЕКТ)**Коваль Вікторії Віталіївни

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи «Державне регулювання розвитку суб'єктів малого підприємництва в Україні»

керівник роботи Кононенко Яна Володимирівна, кандидат економічних наук.

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по університету від «17» квітня 2025 року № 2101-5/969

2. Строк подання студентом роботи 05.06.2025

3. Перелік питань, які потрібно розробити:

сутність, особливості та роль малого підприємництва в економіці України в умовах сучасних викликів; механізми та інструменти державного регулювання малого підприємництва, їх класифікація та застосування; природа доходу і доданої вартості в малому підприємстві; наліз стану та динаміки розвитку малого підприємництва; підходи до державної підтримки інноваційного підприємництва; стратегії розвитку малого підприємництва на регіональному рівні з урахуванням специфіки аграрного сектору; удосконалення державного регулювання розвитку малого підприємництва.

4. План роботи

№ з/п	Послідовність підготовки кваліфікаційної роботи	Термін завершення етапів роботи
1.	Вибір теми і подання заяви на ім'я завідувача кафедри про обрання теми кваліфікаційної роботи	14.02.2025- 20.02.2025
2.	Формулювання та оформлення завдань кваліфікаційної роботи	27.02.2025
3.	Узгодження з керівником плану кваліфікаційної роботи	15.03.2025- 29.03.2025
4.	Підготовка першого розділу роботи	30.03.2025- 11.04.2025
5.	Збір і обробка емпіричних даних та їх узагальнення в другому розділі роботи	17.04.2025- 29.04.2025
6.	Написання вступу, висновків та рекомендаційного підрозділу кваліфікаційної роботи	10.05.2025- 14.05.2025
7.	Подання чорнового варіанту всієї кваліфікаційної роботи керівнику	28.05.2025
8.	Подання кваліфікаційної роботи на кафедру економіки та менеджменту	29.05.2025

5. Дата видачі завдання 2 вересня 2024 р.**Здобувач вищої освіти**_____
(підпис)**Вікторія КОВАЛЬ**

(ім'я, прізвище)

Керівник роботи_____
(підпис)**Яна КОНОНЕНКО**

(ім'я, прізвище)

Гарант освітньої програми_____
(підпис)**Ганна ЗАДНЄПРОВСЬКА**

(ім'я, прізвище)

ЗМІСТ

	стор.
ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА.....	8
1.1. Поняття, сутність та роль малого підприємництва в економіці України.....	8
1.2. Механізми та інструменти державного регулювання малого підприємництва.....	12
1.3. Законодавче регулювання та регіональні особливості розвитку малого підприємництва.....	17
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ (на прикладі Департаменту агропромислового розвитку ХОВА).....	23
2.1. Характеристика діяльності Департаменту агропромислового розвитку ХОВА.....	23
2.2. Аналіз стану та динаміки підтримки малого підприємництва у Харківській області.....	27
2.3. Напрями вдосконалення державного регулювання малого бізнесу.....	34
ВИСНОВКИ.....	40
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	43
ДОДАТКИ.....	47

ВСТУП

У сучасних умовах глибокої трансформації української економіки, спричиненої тривалою війною, економічним відновленням та прагненням інтегруватися у світові ринки, розвиток малого бізнесу має особливе значення. Малий бізнес відіграє життєво важливу роль в економічній стабільності, створенні робочих місць, фінансуванні місцевих бюджетів та формуванні середнього класу. Ефективність державного регулювання цього сектору визначає не лише темпи економічного зростання, а й рівень соціальної стабільності в регіонах.

Актуальність цієї теми пояснюється необхідністю вдосконалення механізмів державної підтримки малого бізнесу в рамках реалізації стратегічних документів, зокрема «Національна економічна стратегія на період до 2030 року», «Стратегія розвитку малого та середнього підприємництва в Україні на період до 2027 року» та нової оперативної програми заходів на 2024-2027 роки [31]. В умовах викликів війни пріоритетом державної політики є саме підтримка малого бізнесу, який є ключовим елементом економічного відновлення та стимулювання розвитку регіонів, зокрема Харківської області.

Вагомий внесок у дослідження проблем розвитку малого підприємництва зробили українські та зарубіжні вчені. Серед них варто відзначити праці таких вітчизняних учених, як: Амоша О., Васильєва Т., Ілляшенко С., Федулова Л., Чухно А., які досліджували питання державної підтримки малого підприємництва, механізми стимулювання підприємницької діяльності та розвитку інноваційної діяльності. Значний внесок зробили й зарубіжні дослідники: Берксон Д., Карлофф Б., Сторі Б., котрі аналізували питання ефективності державного регулювання малого підприємництва, фінансового забезпечення та його ролі в забезпеченні регіональної конкурентоспроможності.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження теоретичних засад та розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення державного регулювання розвитку малого підприємництва в Україні з урахуванням потреб регіонального розвитку.

Для досягнення мети необхідно вирішити такі завдання:

- ✓ проаналізувати теоретичні основи розвитку малого підприємництва в умовах ринкової економіки;
- ✓ вивчити механізми державного регулювання розвитку малого підприємництва;
- ✓ дослідити роль малого підприємництва в регіональному розвитку;
- ✓ визначити основні тенденції та проблеми державної підтримки малого підприємництва в Україні;
- ✓ охарактеризувати специфіку впровадження програм підтримки малого підприємництва в Харківській області;
- ✓ розробити рекомендації щодо вдосконалення державної політики у сфері підтримки малого підприємництва на регіональному рівні.

Об'єктом дослідження є процес державного регулювання розвитку суб'єктів малого підприємництва в Україні.

Предметом дослідження виступають механізми державного регулювання розвитку малого підприємництва як складової системи регіонального розвитку України [19].

Під час роботи використовувалися загальні та спеціальні наукові методи дослідження: аналіз і синтез – для узагальнення теоретичних основ; порівняльний аналіз; статистичний метод – для обробки кількісних даних про розвиток малого підприємництва; методи системного аналізу та прогнозування – для формулювання рекомендацій щодо вдосконалення державної політики.

Дослідження базувалося на нормативно-правових актах України, зокрема законах та постановах Кабінету Міністрів України, аналітичних матеріалах Міністерства економіки України, даних Державної служби статистики України. Інформаційна база дослідження також включає публікації

міжнародних організацій, зокрема Світового банку, GIZ, FAO, які висвітлюють проблеми підтримки малого бізнесу під час економічної кризи та відновлення. Особливий акцент був зроблений на офіційних документах Департаменту агропромислового розвитку Харківської обласної адміністрації, регіональних статистичних збірниках та результатах опитування представників малого сільськогосподарського бізнесу Харківської області, що дозволило глибше зануритися в емпіричні аспекти роботи.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в уточненні теоретичних засад та вдосконаленні практичних механізмів державного регулювання розвитку малого підприємництва в Україні з урахуванням регіональних особливостей та сучасних викликів соціально-економічного середовища.

Практичне значення отриманих результатів полягає в можливості використання розроблених рекомендацій органами державної влади та місцевого самоврядування для вдосконалення державної політики розвитку малого бізнесу. Запропоновані заходи також можуть бути корисними для малих підприємств, допомагаючи їм ефективніше використовувати існуючі механізми державної підтримки та долати перешкоди на шляху до їх розвитку.

Апробація результатів. Тези за темою дослідження опубліковано в збірнику матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції: «Синергія освіти, науки та бізнесу в епоху глобальних трансформацій»: Коваль В.В., Кононенко Я.В. Регіональний розвиток: сучасні виклики та напрями управління. *Синергія освіти, науки та бізнесу в епоху глобальних трансформацій*: Збірник матер. III Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Чернігів, 27 лютого 2025 року). Чернігів: ГО «Науково-освітній інноваційний центр суспільних трансформацій», 2025. 780 с. С. 536–537.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

1.1. Поняття, сутність та роль малого підприємництва в економіці України

Сьогодні український малий бізнес вважається не лише частиною національної економіки, а й потужним двигуном її модернізації та інтеграції у світовий економічний простір. Зіткнувшись із викликами війни, глобальної нестабільності та необхідністю відбудувати країну після руйнівних наслідків, малі підприємства будуть відігравати життєво важливу роль у забезпеченні економічної стабільності та самодостатності громад. Перш за все, необхідно розкрити зміст самого поняття «малий бізнес», його економічну природу, а також підкреслити його стратегічну роль у процесах посткризового відновлення та довгострокового розвитку всіх регіонів України [19].

Залежно від сфери діяльності та масштабів операцій компанії поділяються на малі, середні та великі. У всьому світі існують великі компанії з багатомільярдними доходами та штатом, який налічує десятки або навіть сотні тисяч співробітників, а поряд з ними успішно працюють малі підприємства, хоч і з кількома працівниками. Розмір підприємства визначається за його виробничою функцією, типом технологічного процесу, здатністю швидко реагувати на зміни кон'юнктури ринку, коливання попиту та появу нових суспільних потреб.

Досвід світових компаній переконливо свідчить, що однією з головних ознак ринкової економіки є існування та взаємодія підприємств різного розміру (великих, середніх і малих), а також гармонійні взаємовідносини між ними. Але найбільш динамічною складовою національної економіки, яка постійно розвивається та адаптується до змін, є малий бізнес.

Завдяки сприятливим умовам та державній підтримці малі підприємства демонструють надзвичайний потенціал для інновацій, гнучкості та прибутковості, а також мають досвід та професійні навички, необхідні для успішної діяльності. Даний сектор економіки є невід'ємною частиною ринкової системи і історично склав основу для створення конкурентного середовища, адже саме дрібне виробництво стало першою формою ринкової економіки. Дана особливість надає малому бізнесу виняткової важливості для країн, які переживають економічні трансформації. А здатність суб'єктів малого підприємництва структурувати ринок визначає необхідність їх розвитку та надає їм пріоритетне місце в процесі реформування економіки України в перехідний період.

Слід відзначити, що у сучасній змішаній економічній моделі малі, середні та великі підприємства не тільки співіснують, а й органічно доповнюють одне одного. Проте порівняно з іншими формами підприємництва малий сектор виділяється своїм розмахом, оригінальністю та поширеністю. Відмінності між цими трьома категоріями фірм зумовлені рівнем суспільного поділу праці, характером спеціалізації, ступенем виробничої кооперації та вибором технологічних процесів.

Отже, можна сказати, що мале підприємництво - це самостійна, систематична та ініціативна господарська діяльність суб'єктів малого підприємництва та фізичних осіб-підприємців, що здійснюється на власний ризик з метою одержання прибутку. На практиці це включає широкий спектр діяльності, від виробництва до торгівлі, від фінансів до страхування, що здійснюється для обслуговування власних економічних інтересів.

Малі підприємства представляють собою організаційно-економічну форму підприємств, які, згідно зі статтею 2 Закону України «Про підприємства в Україні», визначаються за критерієм чисельності працівників із урахуванням специфіки різних сфер діяльності [3]. Звідси залежно від обсягів господарської діяльності та кількості зайнятих працівників (незалежно від форми власності), підприємство може бути віднесене до категорії малих за такими показниками:

- у промисловості та будівництві — до 200 осіб;
- в інших галузях виробничої сфери — до 50 осіб;
- у сфері науки та наукового обслуговування — до 100 осіб;
- у невиробничих галузях — до 25 осіб;
- у роздрібній торгівлі — до 15 осіб.

Порядок створення та особливості функціонування малих підприємств визначаються чинним законодавством України, що спрямоване на забезпечення належних умов для їх розвитку та інтеграції в національну економіку.

Варто зазначити, що сутність малого підприємництва розкривається набагато глибше через його функціональне призначення в економічній системі країни, а також через ту важливу роль, яку воно відіграє у формуванні конкурентного середовища, стимулюванні інноваційної діяльності, створенні робочих місць та забезпеченні гнучкості національної економіки. Завдяки цим властивостям малі підприємства є невід'ємною частиною економічної структури України, сприяючи її динамічному розвитку та адаптації до викликів сучасного ринку. Для наочності основні функції малого бізнесу можна звести в табл. 1.1.

Таблиця 1.1 – Основні функції малого підприємництва в національній економіці

Функція малого підприємництва	Сутність функції
Формування конкурентного середовища	Малі підприємства сприяють формуванню ефективного конкурентного середовища, обмежуючи можливості монополізації ринку завдяки великій кількості суб'єктів господарювання, їх високій мобільності та динамічності; Малі підприємства, використовуючи вузьку спеціалізацію та сучасні технології, посилюють конкуренцію, послаблюючи монопольне становище великих компаній і сприяючи прискоренню технічного прогресу

Продовження табл.1.1

Забезпечення гнучкості економіки	Малі підприємства швидко реагують на зміну ринкової кон'юнктури, забезпечуючи адаптивність економіки до швидкої індивідуалізації та диференціації споживчого попиту, розвитку науково-технічного прогресу, розширення асортименту товарів і послуг
Прорив з ряду важливих напрямів НТП	Малий бізнес активно впроваджує інноваційні рішення та комерціалізує наукові розробки, сприяючи розвитку високотехнологічних галузей, особливо електроніки, кібернетики та інформаційних технологій (прикладом може служити значна частка малих фірм у науково-технічному розвитку США та Великобританії)
Сприяння зайнятості населення	Під час економічних криз і структурних перетворень малий бізнес створює нові робочі місця та поглинає зайву робочу силу; у розвинених країнах малі підприємства створюють до 70-80% нових робочих місць і зберігають близько 50% усіх робочих місць у національній економіці
Пом'якшення соціальної напруги та підтримка середнього класу	Малі підприємства становлять основу для формування середнього класу, сприяють демократизації ринкових відносин і послаблюють соціальну диференціацію, що є запорукою успіху ринкових реформ і стабільності суспільства
Сприяння соціально-політичній стабільності	Мале підприємництво створює умови для особистісного розвитку громадян, забезпечує економічну незалежність і підвищує рівень добробуту, що позитивно впливає на загальну соціально-політичну стабільність суспільства
Швидке вирішення проблем монополізації та розвитку конкуренції за умов обмежених ресурсів	В умовах економічної нестабільності та дефіциту фінансових ресурсів суб'єкти малого підприємництва не потребують великих капіталовкладень, мають швидку оборотність капіталу та здатні за адекватної державної підтримки ефективно вирішувати проблеми монополізації та посилення конкуренції

Джерело: створено автором за [6]

Отже, наведена в табл. 1.1 систематизація основних функцій малого підприємництва в національній економіці свідчить про його багатогранний

вплив на соціально-економічний розвиток країни. Малий бізнес не лише формує конкурентне середовище та забезпечує гнучкість економіки, а й відіграє активну роль у науково-технічному прогресі, сприяє створенню робочих місць, підтримує формування середнього класу та соціальну стабільність. Крім того, завдяки меншій кількості ресурсів, необхідних для стартапу, та їх високій адаптивності, малий бізнес відіграє ключову роль у процесах демонополізації ринку та посилення конкуренції.

Таким чином, малий бізнес є невід'ємною частиною сучасної економічної системи, забезпечуючи її динамізм, стабільність і адаптивність у відповідь на виклики глобалізованого ринку.

1.2. Механізми та інструменти державного регулювання малого підприємництва

Сучасна траєкторія розвитку сектору малого бізнесу пов'язана з наявністю належної державної підтримки та регуляторного впливу. У складному економічному середовищі, з високим рівнем конкуренції, обмеженими ресурсами та необхідністю адаптації до динамічних змін ринку, держава відіграє ключову роль у створенні сприятливого середовища для малого бізнесу. Тому розробка ефективних механізмів та застосування дієвих інструментів державного регулювання є принципово важливими не лише для підтримки малого бізнесу, а й для стимулювання його активної участі в економічному житті країни.

Важливо відзначити, що об'єктами державного регулювання є як самі суб'єкти малого бізнесу, так і інституції, що формують середовище, в якому вони здійснюють свою діяльність: банки, лізингові компанії, фонди венчурного капіталу, фонди підтримки підприємництва, торгові центри та інші елементи інфраструктури.

Заходи державного впливу спрямовані на два основні напрямки: пряма підтримка малого бізнесу через фінансування державних програм, дотацій, субсидій та кредитів під низькі відсотки, а також стимулювання інфраструктурних партнерів через податкові пільги, державні гарантії та компенсації за кредитами малому бізнесу. Такий підхід сприяє покращенню доступу малого бізнесу до необхідних ресурсів та підвищенню його конкурентоспроможності.

Система державного регулювання включає організаційні, правові, фінансово-економічні механізми. Перший має спростити умови створення та управління малим бізнесом, а другий – вирішити проблему обмеженого доступу до фінансових і матеріальних ресурсів. Водночас у зв'язку з розпорошеністю функцій влади пропонується створити єдиний спеціалізований державний орган комплексної підтримки малого підприємництва.

Проте особливо актуальним все ж залишається питання фінансування малого бізнесу, оскільки власних ресурсів підприємств та сімейних позик недостатньо. Тому доречно було б зосередитися на розвитку альтернативних джерел фінансування та заохочувати участь фінансових установ. Перспективним напрямком є підтримка регіональної інноваційної інфраструктури та поступовий перехід від бюджетної моделі фінансування до активного залучення позабюджетних коштів та розширення можливостей банківського фінансування, лізингу та венчурного капіталу.

Для кращого розуміння сутності механізму державного регулювання розвитку малого підприємництва доречно не лише зосередитися на його загальних характеристиках, а й детально проаналізувати його основні складові, наочно представлені на рис. 1.1. Це дозволить нам визначити ключові елементи, що впливають на процес регулювання та розвитку малого бізнесу, а також зрозуміти їхню взаємодію та роль у досягненні стратегічних цілей.

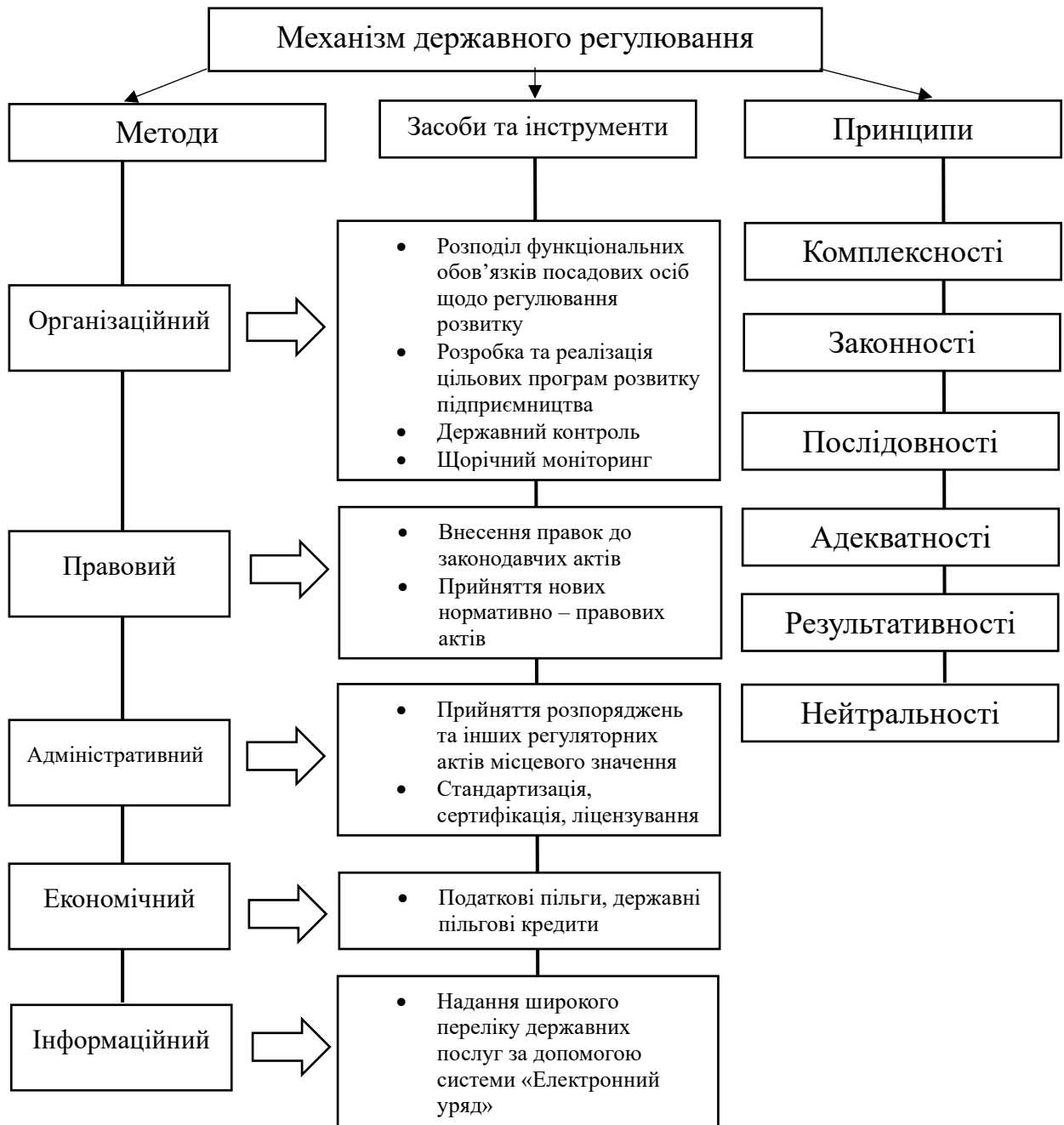

Рисунок 1.1 – Ключові елементи механізму державного регулювання підприємницької діяльності

Джерело: створено автором за [7]

Як видно зі схеми, механізм державного регулювання розвитку підприємництва базується на поєднанні принципів комплексності, законності, адекватності, послідовності, нейтральності та ефективності. Основними способами впливу є організаційні, адміністративні, економічні, правові та

інформаційні підходи, які взаємодіють один з одним та утворюють єдину систему. Для реалізації кожного з цих методів використовуються різні засоби та інструменти: від внесення змін до законодавства та контролю за виконанням нормативно-правових актів до сприяння підприємницькій діяльності через фінансове стимулювання та інформаційну підтримку. Такий комплексний підхід не лише створює сприятливе бізнес-середовище, але й забезпечує ефективну реакцію держави на актуальні виклики та потреби малого бізнесу. Він також сприяє зміцненню конкурентоспроможності бізнесу та підвищенню стійкості економіки до зовнішніх та внутрішніх змін.

Враховуючи різноманітність інструментів, що використовуються для регулювання та підтримки підприємництва, їх можна систематизувати за кількома основними напрямками. Основними з них є інструменти, спрямовані безпосередньо на регулювання самого бізнесу, а також ті, що підтримують і стимулюють його розвиток [32]. Ці сфери згруповано у дві основні групи: інструменти державного регулювання та інструменти державної політики підтримки та стимулювання. У табл. 1.2 представлено конкретні інструменти для кожної з цих груп, що дозволить краще зрозуміти їх практичне застосування.

Таблиця 1.2 – Інструменти державного регулювання розвитку малого бізнесу

Група	Інструменти	Приклади застосування
Інструменти державного регулювання	Легалізація підприємницької діяльності; Бюджетно-податкова політика; Ринкова регуляторна політика;	Реєстрація суб'єктів підприємництва, ліцензування, патентування діяльності; Регулювання податкових ставок, спрощена система оподаткування, обмеження кредитних відсотків; Контроль за монополіями, антикризова політика, захист прав споживачів, стандартизація продукції;

Продовження табл. 1.2

Інструменти державної підтримки і стимулювання	Державне планування і прогнозування розвитку; Податкова політика; Фінансово-інвестиційна політика; Інформаційно-консультативне забезпечення; Інституціональне забезпечення	Розробка стратегій і програм підтримки малого бізнесу, моніторинг їх реалізації; Податкові пільги, канікули, безподатковий режим для нових підприємств; Пільгове кредитування, державні дотації, краудфандинг, лізинг, мікрофінансування; Консультації з ліцензування, організація бізнес-тренінгів, онлайн-платформи для підприємців; Створення центрів інноваційної підтримки, державні фінансові інститути, навчальні платформи
--	--	--

Джерело: створено автором за [32]

Наведені в табл. 1.2 інструменти державного регулювання та підтримки розвитку малого підприємництва демонструють варіативність підходів та засобів, спрямованих на забезпечення сталого функціонування підприємництва. До інструментів державного регулювання входять правові та економічні механізми, які забезпечують легалізацію підприємницької діяльності, забезпечують контроль конкуренції на ринку та створюють умови для справедливого оподаткування. Зокрема, механізми ліцензування, патентування та регулювання податкових ставок сприяють оптимізації функціонування малих підприємств, забезпеченню їх інтеграції в економічну систему.

Інструменти підтримки та стимулювання розвитку малого бізнесу спрямовані на створення сприятливих умов для підприємців шляхом надання їм необхідної фінансової та консультативної підтримки. Державне планування, податкові пільги та фінансові інструменти, такі як пільгові кредити та державні гранти, мають значний вплив на розвиток малого та середнього підприємництва, допомагаючи зменшити фінансові ризики та створити

сприятливий інвестиційний клімат. Інформаційно-консультаційні послуги та інституційна підтримка допомагають підприємцям отримати доступ до знань і ресурсів, необхідних для ефективного управління бізнесом.

Виходячи з вищенаведеного, можна зробити висновок, що комплексне використання цих інструментів сприяє забезпеченню не лише стабільності та розвитку малого бізнесу, а й створенню конкурентного бізнес-середовища в країні.

1.3. Законодавче регулювання та регіональні особливості розвитку малого підприємництва

Створення ефективної системи підтримки малого підприємництва в Україні потребує не лише комплексної державної політики, а й гнучкого законодавчого підходу, що враховує регіональні особливості. Законодавча база є основою для визначення правил здійснення підприємницької діяльності, створення гарантій для підприємців та створення умов для ефективної взаємодії держави та бізнесу. Законодавчі акти регулюють питання створення, підтримки та сприяння розвитку малого підприємництва, встановлюють механізми захисту прав суб'єктів господарювання, а також засади державної політики у цій сфері.

При цьому особлива увага приділяється регіональним аспектам розвитку малого підприємництва. Адже економічний потенціал, соціально-демографічні характеристики, рівень розвитку інфраструктури та забезпеченість ресурсами дуже відрізняються від регіону до регіону. Ефективна державна політика підтримки малого бізнесу має враховувати ці відмінності для забезпечення збалансованого розвитку територій.

Аналіз законодавчої бази та регіональних особливостей дозволить глибше зрозуміти чинники, що впливають на розвиток малого підприємництва, та визначити напрями, де можна вдосконалити державну

політику для створення ефективного бізнес-середовища в усіх регіонах України.

Існуюча законодавча база у сфері малого підприємництва має створювати сприятливі умови для розвитку, поширення та підвищення ефективності цього сектору. Вагомий внесок у формування теоретичних і практичних засад правового регулювання малого підприємництва зробили українські та зарубіжні вчені. Вагомий внесок у розробку механізмів удосконалення правового регулювання малого підприємництва в Україні зробили вітчизняні науковці, зокрема Ляшенко В., Пивоваров М., Письменний В., Редіна Н., Степанюк Н. та інші. Серед зарубіжних дослідників варто відзначити Басу А., Даніза В., Джонса Б., Кіма Г., Нісканена М., Рейла Е., Террі Р. та інших, які досліджують проблеми вдосконалення законодавчого забезпечення малого бізнесу в глобальному масштабі [20].

За результатами поглиблених досліджень розроблено систему основних нормативно-правових актів та стратегічних документів (табл. 1.3, дод. А), які закріплюють правові основи функціонування малого підприємництва в Україні.

Проаналізувавши перелік законодавчих документів, які регулюють діяльність малого підприємництва в Україні, можна зробити висновок, що в Україні відбувається поступова еволюція нормативно-правової бази від закріплення загальних засад підприємницької діяльності до формування цілісної системи державної підтримки малого підприємництва. Законодавство охоплює широкий спектр питань: від спрощення процедур ліцензування та оподаткування до заохочення малого бізнесу до участі в державних закупівлях та надання фінансової підтримки. Це свідчить про визнання малого бізнесу як важливого рушія економічного зростання, що потребує всебічної підтримки на національному та регіональному рівнях.

Проте, незважаючи на трансформацію законодавчої бази, залишаються значні проблеми в її реалізації, які можуть ускладнювати ефективне функціонування малого бізнесу, а саме:

- невизначеність і нестабільність законодавства: внесення змін до законів часто можуть бути несподіваними, суперечливими або відбуватися без відповідного попереднього обговорення, що призводить до труднощів у плануванні та проведенні заходів, через що, підприємці можуть зіткнутися з невизначеністю щодо оподаткування, ліцензування та інших аспектів свого бізнесу, що створює додаткові ризики для їх діяльності;
- адміністративні бар'єри: хоч закон і передбачає спрощення процедур, та насправді високий рівень бюрократії залишається значною перешкодою для малого бізнесу, адже складна реєстрація, ліцензування, звітність та інші адміністративні вимоги можуть призвести до затримок, додаткових витрат і зниження ефективності бізнес-процесів; підприємці змушені витратити час і ресурси на вирішення адміністративних перешкод, що відволікають їх від основної діяльності;
- корупція та відсутність прозорості: дуже часто низький рівень правового захисту підприємців може бути пов'язаний з корупцією та непрозорістю виконання законодавчих актів, особливо це стосується регіонів, де корупційні системи можуть спотворювати механізми підтримки малого бізнесу; підприємці часто стикаються з вимогами неофіційних платежів чи іншими порушеннями, що значно ускладнює умови для чесної та стабільної підприємницької діяльності.

Ці проблеми свідчать про необхідність не лише вдосконалення законодавства, а й ефективного його впровадження, що створить справді сприятливі умови для розвитку малого підприємництва в Україні. Однак важливо зазначити, що, окрім національних факторів, на розвиток малого бізнесу також сильно впливають регіональні особливості країни [19].

Між іншим, умови здійснення підприємницької діяльності можуть суттєво відрізнятись залежно від відповідного регіону, його економічного потенціалу, рівня розвитку інфраструктури, а також конкретних потреб і можливостей місцевих підприємців (табл. 1.4). У контексті різних

регіональних економічних ситуацій важливу роль відіграють не лише національна політика, а й регіональні ініціативи та програми підтримки малого бізнесу. Це може включати як фінансову допомогу, так і надання консультаційних послуг, розвиток бізнес-інкубаторів, підтримку у сфері інновацій тощо.

Таблиця 1.4 – Регіональні особливості розвитку малого підприємництва в Україні за різними аспектами

Аспект	Регіони країни	Особливості та проблеми розвитку
<i>Економічні особливості та інвестиційний клімат</i>	Розвинені промислові регіони: Дніпропетровська, Харківська, Запорізька, Львівська області	Сприятливий клімат для виробничих потужностей, ремонту, інжинірингу, постачання обладнання
	Сільські та аграрні регіони: Черкаська, Вінницька, Кіровоградська області	Орієнтація на агропромисловий комплекс, сільськогосподарські послуги, переробка продукції
<i>Інфраструктурні та транспортні умови</i>	Розвинена транспортна інфраструктура: Київ, Одеська область	Зручне транспортне сполучення для розвитку бізнесу у логістиці, торгівлі та послугах
	Відсутність розвинутої інфраструктури: Карпати, східні області	Високі витрати на транспортування, складнощі у розвитку бізнесу через обмежену інфраструктуру
<i>Соціальні умови та людський капітал</i>	Наявність кваліфікованих кадрів в таких містах, як: Київ, Харків, Львів, Дніпро	Підвищений потенціал для розвитку ІТ, науки, освіти та технологій
	Низький рівень кваліфікації: деякі східні та південні регіони	Обмежений розвиток через відсутність кваліфікованих працівників
<i>Доступ до фінансування</i>	Київ та обласні центри	Легший доступ до інвестицій, кредитів, грантів, державної підтримки
	Віддалені міста та села	Обмежений доступ до фінансування через відсутність банківських установ, кредитних організацій тощо

Продовження табл. 1.4

<i>Державна підтримка</i>	Місцева підтримка бізнесу: Київ, Львів, Одеса	Програми розвитку бізнесу, субсидії, гранти, податкові канікули для стартапів
	Проблеми з регулюванням: регіони з високим рівнем корупції	Труднощі в отриманні ліцензій, дозволів через адміністративні бар'єри та корупцію
<i>Туризм і гостинність</i>	Туристичні регіони: Львівська, Одеська області, Карпати	Активний розвиток малого бізнесу у сфері готельного бізнесу, туризму, ресторанного бізнесу, сувенірної продукції і тд
	Сільські і віддалені регіони	Обмежені можливості для розвитку бізнесу у сфері туризму
<i>Діджиталізація та інновації</i>	Регіони з високим рівнем цифровізації: Київ, Харків, Львів, Дніпро тощо	Можливості для розвитку ІТ, цифрових послуг та інноваційних технологій
	Менш розвинені віддалені регіони	Обмеження в розвитку інноваційних підприємств через відсутність технологій та інтернету
<i>Культурні особливості та ментальність</i>	Львівщина, Київщина	Регіони з глибокими підприємницькими традиціями та історичною схильністю до розвитку малого бізнесу, де високий рівень підтримки інновацій та ініціатив
	Донецька, Луганська області	Проблеми для розвитку малого бізнесу через соціально-економічні зміни та наслідки індустріалізації, зокрема трансформацію традиційних промислових секторів

Джерело: створено автором за [17, 23 26]

Підсумовуючи дані таблиці вище, можна зауважити, що регіональні характеристики розвитку малого бізнесу в Україні відрізняються в кількох ключових аспектах, таких як економічні, інфраструктурні, соціальні та культурні умови. Промислові та сільськогосподарські регіони пропонують різні можливості для розвитку бізнесу залежно від їх специфіки, особливо з

точки зору інвестиційного клімату та розвитку інфраструктури. Розвинені регіони, такі як: Київська, Львівська, Харківська, Дніпропетровська обл. тощо, мають кращий доступ до фінансів, кваліфікованого персоналу та інновацій, що сприяє розвитку ІТ-сектору та стартапів.

Водночас віддалені регіони стикаються з різними обмеженнями, зокрема через низький рівень кваліфікації людських ресурсів, відсутність розвинутої інфраструктури та фінансові бар'єри. У деяких регіонах також існують регуляторні та корупційні проблеми, які ускладнюють процес відкриття та ведення бізнесу. Проте в туристичних і культурних областях спостерігається активізація готельного та туристичного секторів, що створює додаткові можливості для малого бізнесу.

Отже, аналіз теоретичних засад розвитку сектору малого підприємництва в Україні підтвердив його ключову роль у забезпеченні економічного зростання, стимулюванні інноваційної діяльності та підтриманні соціальної стабільності. Гнучкість і адаптивність малого бізнесу сприяють формуванню конкурентного середовища, розвитку науково-технічного прогресу та створенню нових робочих місць.

Державне регулювання малого підприємництва базується на складному комплексі організаційних, правових, фінансово-економічних та інформаційних механізмів. Незважаючи на постійне вдосконалення законодавчої бази, практичній ефективності її застосування заважають адміністративні бар'єри, корупційні ризики та нестабільність регуляторного середовища.

Важливо враховувати регіональні особливості: промислові та туристичні регіони мають більший потенціал, тоді як віддалені регіони стикаються з нестачею фінансування, персоналу та інфраструктури. Тому для створення сприятливого підприємницького середовища в Україні необхідна комплексна державна політика з урахуванням національних та регіональних аспектів розвитку малого підприємництва.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ (на прикладі Департаменту агропромислового розвитку ХОВА)

2.1. Характеристика діяльності Департаменту агропромислового розвитку ХОВА

Департамент агропромислового розвитку Харківської обласної державної адміністрації (після початку широкомасштабної військової агресії Російської Федерації 24 лютого 2022 року отримала статус військової адміністрації (ВА)) є ключовим структурним підрозділом системи державного управління аграрним сектором регіону. Його діяльність спрямована на реалізацію аграрної політики держави, забезпечення продовольчої безпеки, підтримку аграрного бізнесу та розвиток сільських територій області [10].

Організаційна структура органу передбачає поділ на різні відділи та сектори, що спеціалізуються на окремих напрямках. Це відділи розвитку рослинництва, тваринництва, продовольчої безпеки, підтримки агровиробників та моніторингу аграрного ринку. Така спеціалізація дозволяє ефективно координувати політичні орієнтири в агропродовольчому секторі та вчасно реагувати на виклики, значною мірою спричинені наслідками воєнних дій.

Аграрний департамент виконує низку ключових функцій, спрямованих на підтримку та розвиток аграрного сектору області. Серед них:

- реалізація державної аграрної політики на регіональному рівні;
- координація та реалізація державних програм, спрямованих на підтримку малого та середнього сільськогосподарського підприємництва;

- розроблення та управління регіональними програмами підтримки сільського господарства;
- моніторинг кон'юнктури аграрного ринку, обсягів сільськогосподарського виробництва, динаміки цін та логістичних процесів;
- забезпечення продовольчої безпеки регіону;
- надавати інформаційно-консультативні послуги аграрним підприємствам, агропромисловим компаніям та об'єднаним органам місцевого самоврядування [10].

Сучасні виклики аграрного сектору Харківської області зумовили необхідність переорієнтації діяльності установи на потреби малого аграрного бізнесу, який часто є основою виживання сільських громад. Одним із пріоритетних напрямків своєї політики сектор аграрної політики визначає підтримку малого аграрного бізнесу.

Основні сфери цієї підтримки включають:

- ✓ фінансову підтримку через конкурсні механізми: Управління агропромислового розвитку ініціює та проводить конкурсні відбори проєктів, спрямованих на надання фінансової допомоги малим фермерським господарствам для реалізації їхніх бізнес-ініціатив та подолання кризових явищ;
- ✓ комплексний супровід участі у програмах підтримки: забезпечується всебічна підтримка фермерів на всіх етапах їхньої участі в державних та міжнародних програмах фінансової допомоги, включаючи консультування, підготовку необхідної документації та налагодження комунікації з відповідними інституціями;
- ✓ сприяння кооперації та організаційну підтримку: аграрно-промисловий орган активно сприяє створенню та розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, надаючи необхідну методичну допомогу

на етапах реєстрації, організації діяльності та налагодження ефективної співпраці між малими виробниками;

- ✓ стимулювання розвитку сімейного фермерства: реалізується комплекс заходів, спрямованих на підтримку сімейних фермерських господарств, включаючи забезпечення доступу до пільгових кредитних ресурсів, надання кваліфікованої консультаційної допомоги з питань агрономії, ветеринарії, бухгалтерського обліку та юридичного супроводу, а також сприяння у доступі до державних земель на вигідних умовах;
- ✓ впровадження інноваційних інструментів електронного врядування: Департамент активно працює над популяризацією та впровадженням інструментів електронного врядування в аграрній сфері, зокрема через створення зручного та доступного сервісу «єдиного вікна» для агровиробників, що спрощує отримання необхідних адміністративних послуг та інформації.

Особлива увага в діяльності досліджуваної адміністрації приділяється й відновленню рентабельності сільськогосподарських підприємств на декупованих територіях Харківської області. У цих складних умовах малий агробізнес розглядається як ключовий фактор стабілізації соціально-економічної ситуації, відновлення продовольчої безпеки та повернення місцевих громад до нормального життя.

В умовах складної економічної ситуації, спричиненої повномасштабною війною, питання підтримки малого агробізнесу стало ще більш актуальним. Відомство агропромислового розвитку Харківської обласної військової адміністрації, зважаючи на обмежені ресурси, спрямовує свою діяльність на забезпечення доступу сільгоспвиробників до відповідних програм державної підтримки.

Вибір основних програм, які адмініструє або координує Департамент, систематизовано в табл. 2.1.

Таблиця 2.1 – Комплекс державних програм підтримки малого аграрного підприємництва

Програма	Основна мета	Обсяг підтримки	Умови участі / Бенефіціари	Особливості участі
Часткова компенсація вартості техніки та обладнання	Модернізація матеріально-технічної бази господарств	До 30% компенсації вартості техніки	Суб'єкти МП, які купують вітчизняну техніку	Через уповноважений банк, за наявності відповідної довідки
Підтримка фермерських господарств через Укрдержфонд	Пільгове кредитування фермерів	До 500 тис. грн. на 5 років без відсотків	Зареєстровані фермерські господарства	Перевага новоствореним господарствам
Гранти від програми «ЄРобота»	Створення теплиць, садів, переробних підприємств	До 7 млн грн. безповоротної допомоги	Фізособи та юрособи з бізнес-планом	Конкурсна основа, онлайн-подання через портал «Дія»
Програма розвитку садівництва, хмелярства та виноградарства	Підтримка виробників плодової продукції	До 80% вартості проєкту	Виробники, що впроваджують інтенсивні насадження	Залучення власних або кредитних коштів обов'язкове
Програма підтримки органічного виробництва	Сертифікація та підтримка екологічного виробництва	Витрати на сертифікацію, добрива, логістику	Органічні виробники, що мають сертифікат	Часткова компенсація з бюджету, техдопомога від донорів

Джерело: створено автором за [1, 14, 24, 25]

Аналіз наведених даних дозволяє зробити висновок, що підтримка аграрного підприємництва в регіоні є комплексною і включає як технічну модернізацію, так і соціально-економічне стимулювання нових ініціатив.

Різноманітність програм пропонує можливість надання адресної допомоги фермерам з урахуванням їх розміру, виду діяльності та потреб. До того ж, варто зауважити, що всі програми впроваджуються у співпраці з Міністерством аграрної політики та продовольства України, обласною радою, банками та міжнародними донорами такими, як: Світовий банк, GIZ, FAO. Ці механізми стають особливо корисними під час війни, коли невеликі господарства потребують швидкої та адаптивної підтримки з боку держави.

Таким чином, установа, відповідальна за розвиток сільського господарства ХОВА, відіграє системоутворюючу роль у забезпеченні розвитку аграрного сектору регіону, виступаючи не лише координатором, а й активним учасником реформ і трансформацій, які забезпечують стійкість малого підприємництва в умовах воєнного часу. Особливого значення набуває саме орієнтація на підтримку мікро- та малих суб'єктів підприємницької діяльності, що функціонують у сільській місцевості, адже вони є одними з ключових чинників самозайнятості, збереження місцевої економіки та продовольчої стабільності в регіоні. Комплексність реалізованих програм, їх адаптація до потреб фермерів, а також впровадження цифрових сервісів свідчать про прагнення Департаменту створити ефективну екосистему для малого підприємництва в аграрному секторі. А враховуючи специфіку Харківської області як прикордонного регіону, що постраждав від воєнних дій, підтримка малого агробізнесу набуває не лише економічного, а й соціального та стратегічного сенсу.

2.2. Аналіз стану та динаміки підтримки малого підприємництва у Харківській області

В умовах воєнного стану, який діє в Україні з 2022 р., розвиток малого агробізнесу в Харківській області набуває особливого значення. Малі підприємства аграрного сектору не тільки забезпечують місцеву продовольчу безпеку, але й допомагають формувати основу соціально-економічної

стабільності в постраждалих громадах. В умовах руйнування матеріально-технічної та виробничої інфраструктури, відтоку сільського населення та зростання витрат, питання ефективної державної підтримки стало визначальним для збереження та розвитку малого бізнесу в аграрному секторі.

Впродовж 2022–2024 рр. кількість малого сільськогосподарського бізнесу в Харківській області залишалася відносно стабільною, незважаючи на складну ситуацію, спричинену військовими діями, руйнуванням інфраструктури, падінням внутрішнього попиту та обмеженим доступом до фінансових ресурсів. Водночас завдяки доступу до державних та міжнародних інструментів підтримки, ефективнішій координації місцевих програм, гнучкості й адаптивності самих аграріїв деяким підприємствам вдалося відновити чи навіть розширити діяльність, модернізувати обладнання та знайти нові канали збуту. У таблиці 2.2 наведено узагальнені кількісні показники, що ілюструють зміни структури та масштабів діяльності малих сільськогосподарських підприємств за період 2022-2024 рр..

Таблиця 2.2 – Структурно-динамічні характеристики малого сільськогосподарського підприємництва у Харківській області (2022-2024 рр.)

Посада	Загальна сума за 2022 рік	Загальна сума за 2023 рік	Загальна сума за 2024 рік	Абсолютне відхилення		Відносне відхилення, %	
				2023 – 2022	2024 – 2022	(2023 – 2022)/2022* 100%	(2024 – 2022)/2022* 100%
Кількість малих аграрних підприємств	1 050	980	1 025	70	25	6,6	2,4
Середня кількість працівників	4 200	4 050	4 300	150	100	3,6	2,4
Обсяг реалізованої продукції (млн грн)	1 150	1 275	1 460	125	310	10,9	26,9

Джерело: створено автором за [12, 18, 27]

Дані, наведені в табл. 2.2, свідчать про загальну тенденцію до поступового відновлення малого сільськогосподарського бізнесу в Харківській області. Незважаючи на скорочення кількості підприємств у 2023 р., у 2024 р. спостерігалася позитивна тенденція: кількість підприємств зросла, а кількість працівників навіть перевищила показник 2022 р.. Динаміка обсягів продажів особливо виражена: зростання понад 26%, що свідчить не лише про продовження економічної активності, а й про потенціал певного розвитку.

Абсолютні та відносні відхилення підтверджують, що навіть в умовах обмежених ресурсів та ризику війни малий бізнес здатний адаптуватися, оптимізувати свої внутрішні процеси та ефективно використовувати доступні інструменти підтримки. Це створює передумови для розробки нових, більш гнучких моделей державного регулювання та сприяння підприємництву в регіоні.

Для кращого розуміння факторів, що вплинули на динаміку розвитку малого підприємництва в регіоні, доцільно проаналізувати програми фінансової підтримки (табл. 2.3) сільгоспвиробників у період 2022-2024 рр..

Таблиця 2.3 – Основні програми державної та міжнародної підтримки малого аграрного бізнесу у Харківській області у 2022–2024 рр.

Програма	Кількість отримувачів	Обсяг фінансування (млн грн)	Період реалізації
Часткова компенсація техніки	123	47,2	2024
«Доступні кредити 5–7–9%»	320	1 800	2023–2024
Гранти «єРобота»	254	317,6	2022–2024
ARISE (Світовий банк)	91	68,5	2023–2024

Джерело: створено автором за [13, 14, 27, 33, 35]

Для оцінки загального рівня охоплення підтримкою та ефективності використання фінансових ресурсів необхідно проаналізувати інтегральні показники (табл. 2.4), які узагальнюють динаміку обсягів фінансування, кількості бенефіціарів та середніх розмірів допомоги за рік.

Таблиця 2.4 – Показники ефективності державної підтримки малого аграрного бізнесу у Харківській області у 2022–2024 рр.

Рік	1.0 Сума фінансування, млн.грн	1.1 Кількість підтриманих підприємств	1.2 Загальна кількість підприємств	1.3 Частка підтриманих підприємств $(1.1/1.2)*100, \%$	1.4 Середнє фінансування на 1 підприємство $1.0/1.1, \text{ млн.грн}$
2022	115,8	254	1050	24,2	0,46
2023	1868,5	411	980	41,9	4,55
2024	1932,3	534	1025	52,1	3,62

Джерело: створено автором за [12, 27]

Комплексний аналіз даних, наведених у таблицях 2.3 та 2.4, свідчить про те, що державні та міжнародні програми підтримки відіграли ключову роль у збереженні та поступовому розвитку малого аграрного бізнесу в Харківській області. Зокрема, збільшення обсягів фінансування зі 115,8 млн грн у 2022 році до понад 1,9 млрд грн у 2024 році сприяло розширенню охоплення підтримки: частка бізнесу-бенефіціара зросла з 24,2% до 52,1%.

Суттєвим є також зростання середнього обсягу фінансування на одне мале підприємство: у 2023 році він сягнув 4,55 млн грн, що відображає фокус на більших інвестиційно-орієнтованих проектах. Водночас у 2024 році цей показник дещо знизився, досягнувши 3,62 млн грн, ймовірно через збільшення кількості пільговиків з обмеженими бюджетами.

Загалом впроваджені заходи державного регулювання дозволили значній частині малого підприємництва регіону зберегти економічну діяльність,

адаптуватися до нових умов, закласти передумови для відновлення та подальшого розвитку у післявоєнний період.

Успішне функціонування малого підприємництва, одного з ключових секторів економіки регіону, значною мірою залежить від здатності держави створювати сприятливі умови, надавати підтримку та подолати системні бар'єри для його розвитку. Підприємці є не лише суб'єктами господарювання, а й активними учасниками соціально-економічних перетворень, які формують локальні ринки праці, забезпечують продовольчу безпеку та сприяють відродженню регіонів. Однак для досягнення стійкого зростання недостатньо лише фінансових інструментів, необхідне також глибоке розуміння потреб самих підприємців, їхніх перешкод, їхніх очікувань та їхнього бачення ролі держави в процесі регулювання. Тому з цією метою було проведено опитування представників малого аграрного бізнесу Харківської області (табл. 2.5 та 2.6). Такий підхід дозволить не лише визначити типові проблеми, що виникають під час взаємодії з органами влади, а й сформулювати висновки щодо підвищення ефективності державної підтримки малого підприємництва в регіоні.

Таблиця 2.5 – Результат тестового опитування підприємців

№	Питання	Варіанти відповідей (%)
1	Чи відчуваєте ви реальний вплив державної підтримки на діяльність вашого господарства?	Так – 34%, Частково – 38%, Ні – 28%
2	З якими проблемами ви найчастіше стикаєтесь?	Обмежений доступ до фінансування – 67%, Бюрократія – 54%, Логістика – 49%, Низька поінформованість – 42%
3	Наскільки складною для вас є процедура подання заявки на участь у програмі підтримки?	Дуже складна – 35%, Помірно складна – 48%, Нескладна – 12%,

Продовження табл. 2.5

		Не подавав(-ла) заявки – 5%
4	Чи знаєте ви про існування програми «єРобота»?	Так, брав(-ла) участь – 15%, Знаю, але не брав(-ла) участь – 44%, Не знаю – 41%
5	Наскільки доступною є інформація про державні програми підтримки?	Повністю доступна – 10%, Частково доступна – 51%, Важкодоступна – 30%, Взагалі недоступна – 9%
6	Які канали інформування для вас найзручніші?	Telegram/соцмережі – 58%, Офіційні сайти – 22%, Центри зайнятості/органи влади – 14%, Інше – 6%
7	Яку форму підтримки ви вважаєте найефективнішою?	Гранти – 46%, Пільгові кредити – 35%, Компенсація техніки – 19%

Аналіз результатів опитування, проведеного серед представників малого аграрного бізнесу Харківської області, показав, що, незважаючи на певні позитивні зрушення, низка проблем продовжує обмежувати ефективність державної підтримки. Адже лише 34% респондентів бачать реальний вплив програм на свій бізнес, тоді як 28% не бачать ніякої користі.

Основними перешкодами є відсутність доступу до фінансування (67%), бюрократія (54%), матеріально-технічні труднощі (49%) та інформаційна ізоляція (42%). Більшість фермерів вважають процедури участі в програмах складними (83%), що свідчить про надмірну адміністративну складність. Зокрема, лише 15% опитуваних брали участь у програмі «єРобота», а 41% ніколи про неї не чули, що свідчить про недостатню поінформованість та неефективну комунікацію з боку влади.

Велика кількість підприємців отримують інформацію переважно через соціальні мережі (58%), тоді як офіційні канали залишаються недостатньо

ефективними. Що стосується підтримки, то найпопулярнішими формами є гранти (46%) та субсидовані кредити (35%), що свідчить про необхідність гнучких інструментів фінансування в умовах військових ризиків.

Таблиця 2.6 – Результат відповідей на відкриті запитання анкети

№	Запитання	Відповіді (узагальнені приклади)
1	Які проблеми ви вважаєте найгострішими у роботі малого аграрного бізнесу?	Отримати кредит – майже неможливо без застави; Ніхто не пояснює, як правильно оформити документи; Руйнуються мости, а доставка подорожчала вдвічі; Місцева влада не підтримує ініціативи; Нестабільність на ринку добрив і палива; Відсутність якісного інтернету в селі для онлайн-заявок;
2	Які зміни ви би запропонували у системі державної підтримки?	Зробити онлайн-подачу простішою; Зменшити кількість довідок; Пояснювати програми простими словами через соцмережі; Залучити місцевих радників у громадах; Надати шаблони успішних кейсів та зразки документів; Створити мобільний застосунок для участі в програмах;
3	Що заважає вам брати участь у програмах?	Не встигаю подати документи через нестачу часу; Немає кому допомогти оформити заявку; Сумніваюся, що реально виграти; Не довіряю об'єктивності відбору; Бюджетна підтримка не доходить до кінцевого отримувача; Сайт зависає, коли відкривається подача заявок

Відповіді на відкриті запитання в анкеті розкривають кілька основних проблем і потреб для малого сільськогосподарського бізнесу. Серед основних викликів респонденти визначили труднощі з доступом до кредитів, брак інформації, високі транспортні витрати та обмежену інтернет-інфраструктуру. Щодо змін у системі державної підтримки, підприємці пропонують спростити процес подання заявок, зменшити адміністративні формальності та забезпечити прозорість відбору, а також розробити інформаційно-консультаційну систему, зокрема, за допомогою цифрових технологій. Опитувані також наголошують на необхідності ефективного доступу до

програм для кінцевих бенефіціарів. Ці результати допомагають визначити напрямки для вдосконалення державної політики щодо підтримки розвитку малого бізнесу та підвищення ефективності підтримки, що надається агропродовольчому сектору.

Проведений аналіз показав, що у 2022–2024 рр. державна та міжнародна підтримка відіграла критичну роль у забезпеченні функціонування малого підприємництва в Харківській області в умовах війни. Попри виклики, малі підприємства демонструють адаптивність і збереження економічної активності, що стало можливим завдяки посиленню фінансування, збільшенню кількості підтриманих господарств та залученню нових інструментів допомоги. Водночас з цим результати опитування свідчать про наявність системних бар'єрів, а саме: складність процедур, брак інформування та проблеми з доступом до ресурсів — які потребують вдосконалення регуляторної політики та покращення якості взаємодії між владою і підприємцями.

2.3. Напрями вдосконалення державного регулювання малого бізнесу

Мале сільськогосподарське підприємництво є не лише важливим сектором аграрної економіки, але й одним із ключових інструментів підтримки життєздатності сільських територій, особливо під час сучасної кризової ситуації. В умовах тривалої повномасштабної війни, економічної дестабілізації та руйнування логістичних мереж та інфраструктури, дрібномасштабний агробізнес у Харківській області набуває певного стратегічного значення.

По-перше, саме цей сегмент економіки відіграє провідну роль у забезпеченні продовольчої безпеки на регіональному та національному рівнях. Малі фермерські господарства швидко адаптуються до змін ринку, оперативно реагують на виклики та забезпечують населення основними сільськогосподарськими продуктами.

По-друге, малий сільський бізнес підтримує соціальну стабільність у громадах. Це створює робочі місця у сільській місцевості, сприяє працевлаштуванню внутрішньо переміщених осіб, наповнює місцеві бюджети податковими надходженнями та уповільнює відтік населення з прикордонних районів та постраждалих територій.

По-третє, розвиток малого сільськогосподарського бізнесу є важливим елементом регіональної економічної відбудови. Малий бізнес першим відновлює виробництво в безробітних або частково постраждалих районах, розвиває місцеву переробку, гарантує «короткі» ланцюги постачання продовольства та демонструє приклади сталого сільського господарства [19].

Водночас, результати аналізу показують, що розвиток малого сільськогосподарського підприємництва в Харківській області стикається з низкою системних перешкод. До них належать недосконала державна підтримка (як процедурна, так і фінансова), надмірне регулювання, погана цифрова інтеграція послуг та інформаційна ізоляція сільськогосподарських виробників від доступних програм. Ситуацію ще більше ускладнює руйнування критично важливої інфраструктури, блокування каналів збуту на ринку та високий рівень ризиків для безпеки в прикордонних районах, що обмежує інвестиційну діяльність.

Таким чином, роль малого сільськогосподарського підприємництва в регіоні є багатомірною та має фундаментальне значення. Для його зміцнення потрібна системна політика на державному та регіональному рівнях, спрямована на мінімізацію ризиків, спрощення процедур, надання фінансової підтримки фермерам та активне залучення громад до процесів відновлення сільського господарства.

Все це вимагає цілеспрямованого, адаптивного та комплексного підходу до вдосконалення державної регуляторної системи. У цьому контексті пропонується розробити стратегічні орієнтири щодо вдосконалення регуляторної політики та підтримки малого сільськогосподарського бізнесу з урахуванням регіональної специфіки та сучасних викликів (рис. 2.1).

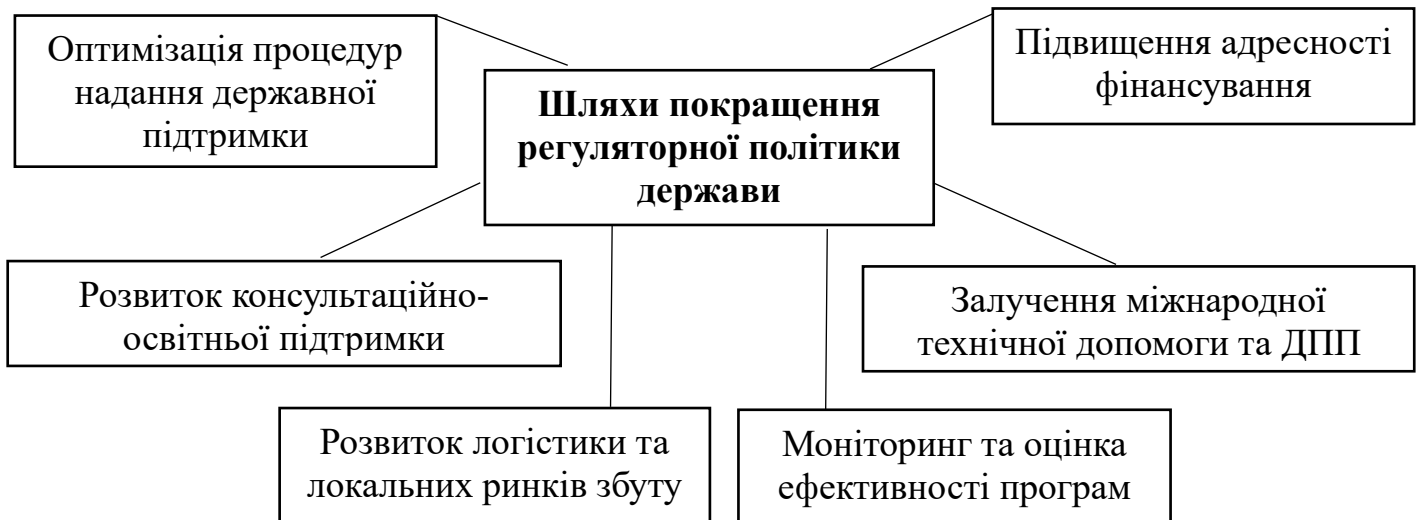

Рисунок 2.1 – Напрямки вдосконалення державного регулювання малого підприємництва

1. Оптимізація процедур надання державної підтримки

Необхідно створити єдину цифрову платформу, яка автоматично збиратиме та перевірятиме документи, що значно зменшить навантаження на фермерів. Наприклад, під час подання заявки на компенсацію за придбання техніки користувачі повинні мати можливість увійти через «Дію» та додати стандартну заявку, не звертаючись до державних установ.

2. Підвищення адресності фінансування

Необхідно запровадити індикативну модель розподілу коштів між муніципалітетами та районами, враховуючи кількість зареєстрованих малих фермерських господарств, площу оброблюваних земель та потребу в модернізації обладнання. Це допоможе уникнути зайвого дублювання та зосередити ресурси на найбільш вразливих територіях.

3. Розвиток консультаційно-освітньої підтримки

Важливо створити регіональні центри підтримки фермерів, які надаватимуть методологічну допомогу з подання документів, розробки бізнес-планів, отримання органічної сертифікації тощо. Це особливо важливо для малого бізнесу, якому не вистачає спеціалізованих юристів та бухгалтерів.

4. Залучення міжнародної технічної допомоги та ДПП

Державні установи, зокрема Департамент агропромислового розвитку ХОВА, повинні посилити свою співпрацю з міжнародними донорами (FAO, GIZ, ЄБРР) шляхом мобілізації безповоротних коштів на розвиток інфраструктури, IT-послуг та мікрофінансування шляхом співфінансування.

5. Розвиток логістики та локальних ринків збуту

Рекомендується розробити регіональну програму компенсації витрат на транспортування продукції з прикордонних районів, а також підтримувати ярмарки, сільськогосподарські парки та платформи прямих продажів («від виробника до споживача»).

6. Моніторинг та оцінка ефективності програми

Встановлення чіткої системи ключових показників ефективності (КПІ) для кожної програми підтримки допоможе визначити її вплив на регіональну економіку. Наприклад, можна оцінити збільшення обсягів продажів, кількість зайнятих на малих підприємствах або збільшення рівня залучення до програм.

Виходячи з вищезазначених напрямів вдосконалення, розглянемо один з можливих планів програми покращення державної політики підтримки малого бізнесу Харківської області (табл. 2.7).

Таблиця 2.7 – План програми покращення державної політики підтримки малого бізнесу Харківщини

Мета програми: Створення сприятливих умов для розвитку малого підприємництва у регіоні через спрощення процедур доступу до підтримки, посилення обізнаності, розвиток інфраструктури та залучення інвестицій.				
№	Назва кроку	Опис	Термін дії	Відповідальна структура
Крок 1	Оцінка потреб малого бізнесу	Проведення анкетування підприємців щодо бар'єрів і потреб, аналізування регіональної економічної	Впродовж 1 місяця	Департамент економіки ХОВА, Департамент агропромислового розвитку ХОВА

Продовження табл. 2.7

		ситуації, ідентифікація ключових галузей розвитку		
Крок 2	Розробка цифрової платформи підтримки	Створення єдиної регіональної цифрової системи для подання заявок, консультацій, моніторингу стану розгляду документів	До 6 місяців після старту програми	Мінцифра України, Департамент цифрової трансформації ХОВА
Крок 3	Актуалізація програм фінансування	Перегляд існуючих програм, розробка нових фінансових продуктів для малих підприємств: ваучери, мікрогранти, пільгові кредити тощо	До 3 місяців після оцінки потреб	Мінагро, Департамент економіки ХОВА
Крок 4	Проведення інформаційної кампанії	Масштабна кампанія через соцмережі, місцеві ЗМІ, громадські платформи для інформування про доступні програми, з акцентом на спрощені умови участі	Впродовж 2 місяців (на постійній основі)	Пресслужба ХОВА, ДАР ХОВА, громади
Крок 5	Навчальні заходи для підприємців	Організація тренінгів із заповнення заявок, підготовки бізнес-планів, основ цифрової грамотності та доступу до фінансування.	На постійній основі	Центри підтримки підприємництва, бізнес-інкубатори, громади
Крок 6	Залучення міжнародних партнерів	Підготовка заявок на участь у міжнародних проєктах (FAO, GIZ) для фінансування логістики, виробничої модернізації, інноваційних проєктів.	Впродовж 6 місяців (на постійній основі)	Департамент міжнародного співробітництва ХОВА

Продовження табл. 2.7

Крок 7	Впровадження моніторингу ефективності	Розробка показників оцінки програм (кількість залучених підприємств, обсяги підтримки, новостворені робочі місця) та щорічний публічний звіт.	Щорічно	Аналітичний відділ ХОВА, Департамент економіки
Крок 8	Коригування і розширення програм	За результатами моніторингу — вдосконалення процедур та запуск нових ініціатив відповідно до потреб бізнесу.	Щорічно після оцінки результатів	ДАР ХОВА, профільні департаменти

Даний план програми орієнтований на комплексне вирішення актуальних проблем малого бізнесу в регіоні. Чітка структура етапів, визначені терміни реалізації та відповідальні органи дозволять підвищити ефективність державної політики, забезпечити прозорість процесів та стимулювати економічний розвиток Харківщини у довгостроковій перспективі.

Отже, удосконалення державного регулювання малого бізнесу в Харківській області має стратегічне значення для стабілізації економіки та підтримки підприємницької діяльності в умовах затяжної військової кризи. Запропонований пакет заходів — від дерегуляції та спрощення адміністративних процедур до цифровізації подання заявок, впровадження освітніх ініціатив та розвитку каналів комунікації — спрямований не лише на швидке усунення існуючих перешкод, а й на створення тривалих умов для сталого розвитку малого бізнесу. Регіональний вимір регуляторної політики є особливо важливим в контексті децентралізації та вимагає постійного зворотного зв'язку з підприємцями, щоб гнучко адаптувати підтримку до реальних викликів. Ефективне поєднання державної підтримки та місцевих ініціатив має стати запорукою підвищення конкурентоспроможності малого бізнесу в Харківській області, посилення його соціальної ролі та його участі в процесах економічного відновлення [19].

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що в сучасних умовах, коли відновлення економіки України є головним пріоритетом, розвиток малого бізнесу має стратегічне значення для забезпечення економічної стійкості, соціальної стабільності та регіональної реконструкції. Малий бізнес відіграє провідну роль у місцевому розвитку, створює нові робочі місця, сприяє інноваціям та підтримує економічну активність на всіх рівнях територіальної структури [19].

Розгляд теоретичних аспектів розвитку малого бізнесу встановив, що ефективне державне регулювання є необхідною умовою створення сприятливого середовища для малого бізнесу. Особливу увагу в дослідженні приділено аналізу механізмів державної підтримки, системі фінансового стимулювання, інформаційній підтримці та розвитку інституційного середовища, що дозволяє підприємцям долати виклики нестабільної економічної ситуації. Також було встановлено, що підтримка малого бізнесу повинна враховувати регіональні особливості, економічний потенціал територій та специфіку галузей економіки.

Вивчення зарубіжного досвіду розвитку малого підприємництва дало змогу виявити ефективні моделі підтримки, зокрема сприяння у доступі до фінансування, спрощення адміністративних процедур, розвиток бізнес-інкубаторів та кластерних об'єднань. Цей досвід є корисним для впровадження адаптованих механізмів у вітчизняну практику державного управління.

На прикладі Харківської області було проведено детальний аналіз стану та динаміки розвитку малого сільськогосподарського бізнесу у період 2022-2024 рр.. Незважаючи на надзвичайно складні умови воєнного періоду, малий бізнес продемонстрував стійкість та адаптивність перед обличчям нових викликів. Зокрема, було виявлено позитивну тенденцію відновлення малого бізнесу після рецесії 2022 р.: у 2024 р. спостерігалось збільшення кількості суб'єктів господарювання, збільшення середньооблікової кількості

працівників та значне збільшення обсягів реалізованої продукції. Ця позитивна динаміка значною мірою була забезпечена реалізацією програм державної підтримки, активізацією міжнародної технічної допомоги та зростанням внутрішнього попиту на сільськогосподарську продукцію.

Однак, незважаючи на ці позитивні тенденції, залишаються серйозні виклики, зокрема складність процедур участі в програмах підтримки через надмірну бюрократію та необхідність збору численних документів, низька обізнаність підприємців про можливості фінансування та існуючі державні ініціативи, а також обмежений доступ до кредитних ресурсів через високі ризики та нестабільність банківської системи.

Крім того, значними залишаються проблеми з логістичним забезпеченням, нестача кваліфікованих кадрів у регіоні та економічна нестабільність через близькість зони бойових дій. Все це вимагає вдосконалення державної політики, спрямованої на всебічну підтримку малого сільськогосподарського бізнесу з урахуванням реальних потреб підприємців та регіональної специфіки.

Емпіричне дослідження, проведене шляхом анкетування представників малого бізнесу регіону, дозволило детальніше оцінити реальну ситуацію та визначити нагальні потреби підприємців. Відповіді респондентів підтвердили, що для ефективного розвитку малого бізнесу необхідно не лише розширити фінансові програми, а й суттєво спростити адміністративні процедури та надати доступну та зрозумілу інформацію щодо підтримки. Таким чином, ґрунтовне розуміння теоретичних аспектів державного регулювання та виявлення практичних проблем дозволили сформулювати конкретні рекомендації щодо вдосконалення політики підтримки малого бізнесу. Основні пропозиції включають:

- спрощення процедур отримання підтримки;
- цифровізацію послуг;
- розвиток консалтингової інфраструктури;
- створення єдиної регіональної платформи для підприємців;

- удосконалення системи моніторингу ефективності програм;
- активізацію міжнародного співробітництва у сфері підтримки малого бізнесу.

Практичне впровадження запропонованих заходів може суттєво сприяти підвищенню ефективності державної політики підтримки малого підприємництва в регіоні. Це не лише стабілізує економічну ситуацію в Харківській області, але й створить передумови для її сталого розвитку в середньостроковій та довгостроковій перспективі. Результати дослідження можуть бути використані державними та місцевими органами влади для розробки програм підтримки малого підприємництва, удосконалення стратегій регіонального розвитку, впровадження інноваційних механізмів стимулювання підприємницької активності.

Таким чином, можна вважати, що основна мета дослідження була досягнута, поставлені завдання виконані, а сформульовані висновки та рекомендації мають практичне значення для підвищення ефективності державного регулювання малого підприємництва в Україні в цілому та на регіональному рівні, зокрема в Харківській області.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для розвитку виноградарства, садівництва і хмелярства : Постанова Каб. Міністрів України від 15.07.2005 № 587 : станом на 12 лют. 2022 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/587-2005-п#Text>.
2. Про інноваційну діяльність : Закон України від 04.07.2002 № 40-IV : станом на 31 берез. 2023 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>.
3. Про підприємства в Україні : Закон України від 27.03.1991 № 887-XII : станом на 1 січ. 2004 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/887-12#Text>.
4. Про публічні закупівлі : Закон України від 25.12.2015 № 922-VIII : станом на 23 жовт. 2024 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text>.
5. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні : Закон України від 22.03.2012 № 4618-VI : станом на 18 січ. 2025 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text>.
6. Ангелко І. Роль і місце малого підприємництва у структурі економіки України. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022. С. 110–114.
7. Безугла Л. С. Механізми державного регулювання підприємницької діяльності в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2011.
8. Бейгул С. Б., Романова Т. В. Розвиток малого підприємництва в регіонах України. *Ефективна економіка*. 2011.
9. Гринчук Ю. С., Коваль Н. В. Нормативно-правове забезпечення формування та реалізації державної регіональної політики. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 5. С. 9–15.

10. Департамент агропромислового розвитку. *Харківська обласна військова адміністрація*. URL: <https://kharkivoda.gov.ua/oblasna-derzhavna-administratsiya/struktura-administratsiyi/strukturni-pidrozdili/departament-ahropromyslovoho-rozvytku>.
11. Державний аграрний реєстр. *ДАР*. URL: <https://www.dar.gov.ua/>.
12. Діяльність суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва у 2022 році. *Державна служба статистики України*. Київ. 2023. 244 с. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2023/zb/12/Dsvsмм_22.pdf.
13. Доступні кредити 5-7-9%. *Фонд розвитку підприємництва*. URL: <https://bdf.gov.ua/programs/dostupni-kredyty-5-7-9/>.
14. «Робота. Державні послуги онлайн | Дія». URL: <https://diia.gov.ua/services/categories/biznesu/yerobota>.
15. Законодавча та нормативна база з питань підприємництва та малого бізнесу. *StudFiles*. URL: <https://studfile.net/preview/17222466/page:5/>.
16. Звіт про стратегічну екологічну оцінку проєкту Програми економічного і соціального розвитку Харківської області на 2024 рік. *Харківська обласна державна адміністрація*. Харків. 2023. 91 с.
17. Київ є лідером серед регіонів України за показниками розвитку малого та середнього підприємництва у 2018 році – Микола Поворозник (+відео). *Офіційний портал КМДА - Головна*. URL: https://kyivcity.gov.ua/news/kiv_je_liderom_sered_regioniv_ukran_i_za_pokaznikami_rozvitku_malogo_ta_serednogo_pidpriyemnitstva_u_2018_rotsi_mikola_povoroznik/.
18. Кількість підприємств за їх розмірами за видами економічної діяльності. *Головне управління статистики у Харківській області*. URL: <https://kh.ukrstat.gov.ua/index.php/kilkist-pidpriyemstv-za-ikh-rozmiramy-za-vydamy-ekonomichnoi-diialnosti>.
19. Коваль В.В., Кононенко Я.В. Регіональний розвиток: сучасні виклики та напрями управління. *Березневий науковий дискурс 2025 на тему:*

«Синергія освіти, науки та бізнесу в епоху глобальних трансформацій». Збірник матер. III Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Чернігів, 27 лютого 2025 року). Чернігів : ГО «Науково-освітній інноваційний центр суспільних трансформацій», 2025. 780 с. С. 536 - 537.

20. Корнецький А. О. Законодавче регулювання малого підприємництва України. *Економічна наука*. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/6_2012/22.pdf.
21. Корягіна Т. В., Осацька Ю. Є. Особливості державного регулювання малого підприємництва в Україні. *Проблеми правового забезпечення підприємництва в Україні*. 2011. С. 69–75.
22. Критерії поділу платників податків на великі, середні та малі підприємства для визначення способу подання податкової звітності. *Центральне міжрегіональне управління ДПС по роботі з великими платниками податків*.
23. *Мале підприємництво в Україні*. Реферат. *Освіта.UA*. URL: https://osvita.ua/vnz/reports/econom_theory/22124/.
24. Підтримка органічного сектору в Україні : грантова програма. *Інформаційний центр «Зелене досьє»*. URL: <https://www.dossier.org.ua/projects/organic-sector-support/>.
25. Підтримка органічного сектору в Україні : грантова програма. *Органічна ініціатива*. URL: <https://organicinitiative.org.ua/special-project/organic-sector-support/>.
26. Показники діяльності суб'єктів господарювання. Розвиток підприємництва. *Державна служба статистики України*. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>.
27. Програма економічного і соціального розвитку Харківської області на 2024 рік. *Харківська обласна рада*. Харків. 2023. URL: <https://oblrada-kharkiv.gov.ua/wp-content/uploads/2024/03/programa-1-chastyna-zi-zminamy-2.pdf>.

28. Продовольча та сільськогосподарська організація Об'єднаних Націй. *FAO Home*. URL: <https://www.fao.org/home/en>.
29. Світовий банк в Україні. *World Bank*. URL: <https://www.worldbank.org/uk/country/ukraine>.
30. Сергійко О. В. Механізми державного регулювання малого підприємництва. *Проблеми правового забезпечення підприємництва в Україні*. 2011. С. 159–164.
31. Стратегія відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації малого і середнього підприємництва на 2024–2027 роки. *Міністерство економіки України*. Серпень 2024. URL: <https://me.gov.ua/view/78058a5d-4cbf-4eea-9724-c12aa8adda72>.
32. Фролова Н. Л. Інструменти державної регуляторної політики у сфері малого та середнього підприємництва в Україні. *УкрДУЗТ*. Харків. 2018.
33. Часткова компенсація вартості сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва : державна програма підтримки аграріїв. *Міністерство економіки України*. 2017.
34. Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH. *GIZ*. URL: <https://www.giz.de/en/html/index.html>.
35. Development Projects : Ukraine Agriculture Recovery Inclusive Support Emergency (ARISE) Project - P180732. *World Bank*. URL: <https://projects.worldbank.org/en/projects-operations/project-detail/P180732>.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця 1.3 – Перелік законодавчих документів, які регулюють діяльність малого підприємництва

Закон/документ	Рік прийняття	Статус	Суть основних положень	Мета
Конституція України	1996 р.	Чинний	Гарантує право на підприємницьку діяльність, захист власності, рівні умови для розвитку підприємництва	Визначення основних правових гарантій для підприємців
Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого підприємництва»	2000 р.	Не чинний	Визначав основні напрями державної підтримки малого підприємництва	Створення сприятливих умов для становлення і розвитку малого підприємництва
Закон України «Про інноваційну діяльність»	2002 р.	Чинний	Стимулює інноваційну діяльність, у т.ч. для суб'єктів малого підприємництва	Створення соціально-економічних, організаційних і правових умов для ефективного відтворення, розвитку й використання науково-технічного потенціалу країни, забезпечення впровадження сучасних екологічно чистих, безпечних, енерго- та ресурсозберігаючих технологій, виробництва та реалізації нових видів конкурентоздатної продукції
Закон України «Про регуляторну політику у сфері господарської діяльності»	2003 р.	Чинний	Встановлює принципи формування та реалізації регуляторної політики у сфері підприємництва	Забезпечення прозорості, відкритості та передбачуваності регуляторних процедур

Продовження табл. 1.3

Господарський кодекс України	2003 р.	Чинний	Визначає загальні засади господарської діяльності, включно з підприємницькою діяльністю, права та обов'язки суб'єктів господарювання	Створення правових засад для здійснення господарської діяльності, забезпечення державної підтримки підприємництва
Податковий кодекс України	2010 р.	Чинний	Регулює питання оподаткування суб'єктів малого підприємництва, передбачає спрощену систему оподаткування	Забезпечення прозорої та зрозумілої системи оподаткування для малого бізнесу
Закон України «Про ліцензування видів господарської діяльності»	2015 р.	Чинний	Визначає перелік видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню, спрощує процедури отримання ліцензій	Спрощення регуляторних процедур для підприємців
Закон України «Про публічні закупівлі»	2016 р.	Чинний	Встановлює правові засади здійснення публічних закупівель, забезпечує участь МСП у державних закупівлях	Розширення можливостей для МСП у публічних закупівлях
Стратегія розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на 2017–2020 роки	2017 р.	Не чинна (завершена)	Визначала ключові цілі та завдання розвитку МСП, шляхи залучення фінансування	Формування сприятливого бізнес-клімату, доступ до фінансування
Закон України «Про державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні»	2020 р.	Чинний	Визначає правові та організаційні засади державної політики підтримки МСП	Сприяння розвитку малого і середнього бізнесу, створення сприятливого бізнес-середовища
Національна економічна стратегія України до 2030 року	2021 р.	Чинна	Серед ключових напрямів — розвиток підприємництва як рушія економічного зростання	Підтримка розвитку підприємництва, інновацій та експорту
Господарський кодекс України	2003 р.	Чинний	Визначає загальні засади господарської діяльності, включно з підприємницькою	Створення правових засад для здійснення господарської

Продовження табл. 1.3

			діяльністю, права та обов'язки суб'єктів господарювання	діяльності, забезпечення державної підтримки підприємництва
Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про надання державної фінансової підтримки суб'єктам малого та середнього підприємництва»	2024 р.	Чинна	Визначає порядок надання фінансової підтримки у вигляді пільгових кредитів, грантів та гарантій для МСП; встановлює критерії відбору підприємств для отримання підтримки	Сприяння розвитку малого та середнього бізнесу, особливо в умовах воєнного стану та економічної кризи

Джерело: створено автором за [2, 4, 20, 23, 31]